

Ioan CHIȘ

**Istoria statului
și dreptului românesc**

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHIȘ, IOAN**

**Istoria statului și dreptului românesc / Ioan Chiș. –
București : Universul Juridic, 2012
ISBN 978-606-673-004-4**

34(498)

342(498)

REDACTIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0732.320.666**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE:

fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

CUVÂNT-ÎNAINTE

Istoria, această carte de căpătâi a fiecărei nații, cum o definea marele revoluționar Nicolae Bălcescu, a ocupat întotdeauna un loc aparte în gândirea, acțiunea și forța poporului român. În virtutea istoriei, noi, românii, ne-am deslușit sensul devenirii, ne-am fundamentat drepturile la vatra străbună, ne-am conservat și apărat comorile culturii materiale și spirituale. Pentru a sluji adevărul, marii cărturari ai neamului au trudit cu scrisul lor măiestru în apărarea drepturilor imprescriptibile ale poporului nostru, drepturi pentru care s-au jertfit eroii conducători de țară și de oști, au luptat masele de târgoveți, orășeni și țărani, care nu o dată au lăsat în grija femeilor și copiilor plugul și au luat sabia pentru apărarea gliei străbune. Credem, împreună cu alți cercetători de ieri și de azi, că între popor și personalitățile lui reprezentative a existat permanent un raport necesar și reciproc.

Personalitățile istoriei sunt expresia credinței, nevoilor și idealurilor maselor, iar prin acțiunea lor au înrăurit unele evenimente care au croit apoi cursul devenirii istorice. De-a lungul dezvoltării noastre istorice și statale, se observă adeseori tendința conducătorilor de a conduce masele spre ridicarea nivelului lor spiritual și material, în dorința acestora spre libertate. Răscoalele, diferitele mișcări colective, revoluțiile sunt etape într-un proces unic, proces desfășurat în timp, profitându-se de conjuncturi istorice, afirmându-se participarea poporului nostru la istoria civilizației europene.

Întemeietorii statului și dreptului au arătat permanent că în acest spațiu s-a conceput procesul istoric ca o rezultantă complexă a evoluției societății în ansamblul său, că evoluția acestui proces conferă adevărurile fundamentale ale înțelegerii etnogenezei poporului român, a instituțiilor făurite de el și a dreptului izvorât din morala creștină, îmbinată cu vechile norme romane și bizantine. Istoria zilelor noastre este o continuare a crezului poporului în lupta sa permanentă pentru propășire, în împotrivirea cu toate forțele

contra asupririi de orice fel. Luptele seculare purtate de poporul nostru și-au găsit materializarea în formarea statului național modern în 1859 și realizarea unității naționale în 1918. Această excepțională realizare a românilor s-a întregit cu importante monumente juridice, printre care o importanță deosebită a avut Constituția din 1923, opera comună a reprezentanților tuturor țărilor surori: Basarabia, Bucovina, Transilvania, care s-au unit cu vechiul Regat, alcătuiind România Mare. Prezenta lucrare s-a dorit a se adresa studenților anului I, care studiază istoria statului și dreptului românesc, având o utilitate practică pentru juriști. Lucrarea se bazează pe studiul aprofundat al documentelor vremii, pe o bibliografie selectivă care a creat posibilitatea prezentării materialului într-un mod sintetic. În ediția actuală s-au adăugat la sfârșitul lucrării problemele sintetice ale fiecărei teme principale, pentru a putea orienta studenții cu privire la conținutul de idei ce urmează a fi abordate în cadrul seminariilor și examenului.

Autorul

Titlul I

ANTICHITATEA. STRĂMOȘII

Multă vreme s-a vorbit, dar mai ales s-a scris despre daci și geți, ca și cum aceștia ar fi două popoare diferite. În realitate, dacii și geții sunt unul și același popor, denumirea diferită fiind atribuită de vecini. Grecii le spuneau geți, dar și daci sau dai, iar romanii foloseau denumirea de daci în mod obișnuit. Dacii sau geții, strămoșii noștri, fac parte din marea populație indo-europeană a tracilor, la fel cum și alte populații reprezintă ramuri ale acestor neamuri, așa cum sunt: ilirii, latinii, grecii, germanii, slavii și celții. Dacii sau geții, elita numeroasei ramuri a tracilor, au fost evidențiați ca fiind de o importanță mai deosebită de părintele istoriei, Herodot: „Neamul tragic – afirmă el în cartea a cincea a ISTORIILOR – este, după cel al indienilor, cel mai mare dintre toate. Dacă ar avea un singur domnitor și ar fi uniți între dânșii, ar fi de neînving și, după cum credem, cu mult mai puternici decât toate popoarele. Obiceiuri au cam aceleași toți, afară de geți și de trasi și cei care locuiesc mai sus de crestonei”¹.

Dintre neamurile trace putem să amintim pe odrizi, care locuiau în sudul Balcanilor, pe besi, care locuiau în bazinul superior al fluviului Hebrus și pe moessi, care erau așezați între Dunăre și munții Balcani, mai ales în partea de vest. După numele lor, ținutul a fost numit mai târziu Moesia.

Istoricul Strabo² ne arată limpede că dacii și geții vorbesc „aceeași limbă”, că ei sunt constituiți într-un mare număr de triburi, ocupând un enorm perimetru cuprins între Tisa, Dunăre, Marea Neagră și Nistru, cu depășirea acestor repere înspre Balcani, Bug și Câmpia Panonică. În prima jumătate a mileniului întâi înainte de era noastră, dinspre răsărit năvălesc sciții pe patru mari direcții, prin

¹ C.C. Giurescu, *Istoria românilor*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1975.

² Strabonius, *Geografia Recognovit August Meineke*, vol. I-III, Teubner Leipzig, 1852-1853, original și traducere românească în *Fontes ...*, pp. 237-239.

nordul Moldovei, mijlocul acesteia, prin Câmpia Munteană, Oltenia, Banat și prin Dobrogea.

Năvălirile sciților au dus la organizarea militară a triburilor și uniunilor de triburi getice, obligând pe sciți să se așeze în mijlocul populației dacice, superioară numeric, fiind apoi asimilați. Numai în Dobrogea sciții au rezistat etnic mai mult timp, având așezări și chiar mici state cu câte un „rege” în frunte. Se cunosc numele a șase regi, anume: Kanites, Sariakes, Tanusa, Aelis, Akrosas și Charopses¹.

Statele lor emiteau monedă și erau bine organizate, dar nu au durat mult timp, astfel că poetul Ovidiu găsește în Dobrogea o țară a geților. El spunea: „*Iată-n a geților țară-s. Ei bine, să mor printre dânșii!... Coasta aceasta măcar că-n tre geți și-n tre greci e-mpărțită, însă de geții rebeli pare că ține mai mult*”.

Amintirea sciților va conduce la numirea Dobrogei ca Scythia Minor. De la sciți au rămas urme arheologice considerabile, ca de exemplu: morminte, ceramică, vase de aur și argint, care au influențat stilul dacic. Datorită presiunii invaziei scite, unele ramuri ale dacilor s-au deplasat spre nord, vest și sud.

Izvoarele vechi istorice și geografice, îndeosebi harta lui Ptolemeu, arată neîndoielnic prezența geților și dacilor până la Vistula și Oderul de mijloc, spre vest la râurile Marus și Aravon; spre sud-vest la Marea Adriatică; spre sud la Marea Egee și țărmul Mării Marmara. Plasarea în timp a acestor mișcări se poate aprecia că a avut ca limite anii 900-500 î.e.n. Concomitent cu expansiunea triburilor getice, a avut loc și asimilarea sciților.

În legătură cu puterea armată, organizarea și calitățile strămoșilor noștri, prima știre istorică o datorăm lui Herodot, care se referă la expediția lui Darius, regele perșilor, în anul 514 î.e.n. Darius, vrând să pedepsească pe sciții turbulenți din ținuturile de miazănoapte ale regatului, a pornit cu o armată uriașă de 800.000 soldați (cifră probabil exagerată) și 600 corăbii, îndreptându-se prin Bosfor spre țărmurile Mării Negre, dorind să treacă prin Dobrogea înspre Sciția².

¹ V. Hanga, *Istoria statului și dreptului*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj, 1955.

² E. Cernea, E. Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Ed. Șansa, București, 1994.

Neamurile trace s-au supus imediat lui Darius, în afară de geți. Herodot afirmă: „Înainte de a sosi la Istru, primul popor pe care îl supuse Darius au fost geții, care se cred nemuritori.¹ Căci tracii care stăpânesc părțile Salmidesului și care locuiesc mai sus de cetățile Apollonia și Mesemviria se predară lui Darius fără nicio luptă; iar geții, hotărându-se la o rezistență îndărătnică, fură supuși îndată, cu toate că sunt cei mai viteji și cei mai drepți dintre tracii”.

1. Organizarea politico-socială a daco-geților în perioada prestatală. Dromihete. Norme de conduită

Frumoasa și competența caracterizare a însușirilor pe care le aveau strămoșii noștri, făcută de Herodot², știrile pe care le avem de la acesta ca urmare a călătoriilor sale, rezultate din contactele cu negustorii greci din Olbia și Tyros, ne aduc până azi în imagine modul de organizare geografică, socială și politică a dacilor (geților), precum și modul lor de conduită în cadrul normelor ce funcționau în acea epocă.

Cunoașterea de către Herodot a râurilor Piretos, Tiarante, Araros, Naparis și Ordessos, care se varsă în Istru, iar pe de altă parte râul Maris, care se unește cu același Istru, demonstrează acuratețea și preocuparea istoricului de a indica zona de așezare a daco-geților. Piretos sau Porata este Prutul, Ordessos – Argeșul, Maris – Mureșul, Tiratos – Oltul, Araros și Naparis – Siretul și Ialomița. Istoricul ne transmite informații cu privire la zona unde trăiau geto-dacii, dar și cu privire la cânepa care crește în această țară și la îndemânarea dacilor de a-și țese îmbrăcămintea.

O altă știre este aceea că locuitorii se ocupau cu creșterea albinelor și producerea mierii: „Cât despre albine, ele sunt așa de multe pe țărnul stâng al Dunării, încât împiedică chiar și pe oameni să treacă fluviul”. Iată de ce Dacia era numită și țara mierii.

În secolul al VII-lea î.e.n. pe țărnul Mării Negre începe perioada de emigrare a grecilor. Ei întemeiază multe orașe și cetăți, cum sunt orașul

¹ Herodot, *Istoriei*, text stabilit de Ph.E. Legrand, vol. I-IX, Paris, 1932-1958, în *Fontes ad Historiam Daco-romaniae Pertinentes*, vol. I, București, 1964, pp. 47-49, 65 și urm.

² Herodot, *Istoriei*, IV, *ibidem*.

Olbia (Ucraina), cetatea Tyros (Ucraina), Histria, Tomis, Callatis (cel cu ziduri puternice), Caliacra (stânca cea bună), Bizone, portul Cavarnei, Crunoi – apoi Dionysopolis (Balcic), Cranea (Ecrene), Odessos (Varna), Carsium (Hârșova), Axiopolis (Cernavodă).

Colonii greci au continuat viața specifică din metropolele de proveniență. Comerțul fiind principala ocupație, au intrat în legătură strânsă cu populațiile de geți, cumpărând de la aceștia grâu, miere, ceară, piei de animale, blănuri, pește și sclavi. Histria era renumită în negoțul cu pește, mai ales moruni, nisetri și alți sturioni. Herodot afirmă că geții cultivau grâu nu doar pentru consum, ci și pentru vânzare. La Atena, sclavii vânduți de geți sau daci erau așa de numeroși, încât numele de Daos, adică dacul, ajunsese nume specific. Geții cumpărau de la colonii greci obiecte de podoabă, ceramică, țesături fine, untdelemn, vin, într-un cuvânt mărfuri de lux. De aici se poate trage concluzia asupra puterii economice deosebite a acestei populații. De multe ori coloniștii greci, ca urmare a deselor atacuri din partea populației, se puneau sub protecția regelui get sau scit, care în schimbul unei sume de bani le garanta liniștea.

Relațiile de conviețuire și comerț dintre populația dacă și coloniștii greci au avut ca rezultat asimilarea unor elemente de civilizație, cum ar fi imitarea monedelor macedonene, precum și realizarea ceramicii cu multe elemente comune. Influențe asupra grecilor din partea populației autohtone se găsesc în adaptarea la condițiile de viață în folosirea îmbrăcămînții getice. În domeniul religiei, influența constă în adoptarea de către colonii a zeului Orfeu – patron al muzicii, ca și a zeului Dionisos – zeu al vinului, zei aparținând mitologiei trace.

Pe baza știrilor existente nu se poate scrie istoria daco-geților cu continuitate. Zone mari de timp sunt neacoperite cu documente sau alte informații, mai ales pentru mileniul întâi î.e.n. Prima știre de istorie politică o avem de la Herodot, care descrie expediția lui Darius. A doua știre ne-o transmite istoricul grec Tucidide, care afirmă că în a doua jumătate a secolului al V-lea regele Sitalkes stăpânea pe tracia din Peninsula Balcanică, apoi pe geții de la miazănoapte de Haemus (Balcani), precum și ținuturile locuite de dincolo de Istru. „Geții – spune Tucidide – sunt vecini cu sciții, au aceleași arme și aceleași obiceiuri; toți trag cu arcul de pe cai”.

Importanță pentru informațiile pe care le conține este povestirea expediției din anul 335 î.e.n. a lui Alexandru cel Mare împotriva geților. Regele Macedoniei venise cu trupe împotriva triburilor din dreptul Olteniei, pentru că aflase despre intenția lor de a se răscula. Armata macedoneană urmărește pe tribali, dar face și o incursiune împotriva geților. Trecerea falangei (echivalentul unei legiuni romane) și a cavaleriei peste Dunăre s-a făcut noaptea, cu ajutorul bărcilor luate de la localnici. Informațiile martorului ocular Ptolemeu al lui Lagos, transmise nouă prin istoricii Strabo și Arrian, ne introduc în mijlocul vieții economice, organizării sociale și militare a geto-dacilor. „Căci era foarte mare belșug de astfel de bărci – ne spune Arrian – întrucât riveranii fluviului se foloseau de ele pentru pescuitul în fluviu, precum și când merg unii la alții și nu mai puțin, foarte adesea, pentru prădăciuni. Când se crăpa de ziuă, Alexandru a luat-o prin semănături, poruncind pedestrimii să înainteze până în locurile necultivate, culcând grâul cu sulitele aplecate, iar călăreții urmau îndată prin partea de lanuri pe unde înaintase falanga, apoi, când au ieșit din semănături, Alexandru luă în persoană comanda cavaleriei, așezate la aripa dreaptă, iar comanda falangei orânduită în careu o dădu lui Nicanor”.¹

Geții aveau o armată formată din 4.000 de călăreți și 10.000 pedestrași. Deoarece armata nu rezistă atacului, geții s-au retras în primul oraș, luând cu ei pe cai atâția femei și copii câți au putut duce spre ținuturile pustii. Alexandru cuceri orașul și luă o pradă bogată, trecând apoi Istrul. Reținem datele privind economia agrară, existența unui oraș care avea mai mult de 4.000 femei și copii care au fost transferați, existența unei armate formate din peste 14.000 ostași.²

¹ V. Hanga, R. Calciu, *Crestomație pentru studiul statului și dreptului R.P.R.*, vol. 1, Ed. Științifică, București, 1955-1963.

² Arrian, *Expediția lui Alexandru cel Mare*, luptele cu geții din anul 335 î.e.n.: *Atunci Alexandru își retrase corăbiile și hotărî să treacă Istrul împotriva geților care locuiau dincolo de Istru, deoarece îi vedea că sunt adunați acolo în număr mare pe malul Istrului. Ei voiau să-l împiedice, dacă ar fi încercat să treacă la dâșii (erau acolo vreo patru mii de călăreți, iar pedestrași peste zece mii). În același timp pe Alexandru îl cuprinse dorința de a trece pe malul celălalt al Istrului. Pe una din corăbii se urcă și el. Apoi puse să se umple cu paie burdufuri din corturile sub care se adăposteau ai săi. Adună din regiune cât putu mai multe luntri dintr-un singur trunchi (căci acestea se găseau din belșug, deoarece locuitorii de pe malurile Istrului le foloseau pentru pescuit în Istru sau când merg unii la alții pe fluviu, iar mulți fac cu*

Existența unui mare număr de bărci, suficient pentru a traversa peste Dunăre o armată ca aceea a lui Alexandru, dovedește o economie locală bogată. Organizarea politico-socială dezvoltată a geților este confirmată și de înfrângerea catastrofală a expediției generalului Zopyrion (334-330 î.e.n.), când geții distrug întreaga armată, iar generalul cade ucis. Zona de operații militare se pare că a fost Moldova sudică.

2. Dromihete, primul rege get

Sistemul de realizare a conducerii societății și nivelul dezvoltării economice și sociale în cadrul democrației militare geto-dace s-au refăcut în timpul regelui Dromihete, contemporan cu urmașul lui Alexandru cel Mare, Lisimah. Dromihete, unul dintre cei mai importanți regi ai geților, poate fi pus pe același plan cu Burebista și Decebal. Conflictul cu Lisimah a izbucnit ca urmare a pretențiilor regelui trac de a-și întinde stăpânirea asupra teritoriilor și cetăților de pe malul stâng al Dunării, cuprinse în regatul get. Luptele au avut loc în jurul anului 300 î.e.n., având sfârșit tragic pentru Lisimah. Fiul acestuia, Agatocle, a căzut prizonier.

ele piraterie). După ce adună foarte multe din acestea, trecu pe ele cât mai mulți soldați. Cei care trecură împreună cu Alexandru erau ca la vreo mie și cinci sute de călăreți și vreo patru mii de pedestrași. În cursul nopții merseă prin locuri unde holdele de grâu erau îmbelșugate. În felul acesta rămaseră neobservați în înaintarea lor pe mal. Cu ivirea zorilor, Alexandru o porni prin holde. El porunci pedestrașilor să înainteze, culcând grâul cu lăncile înclinate, până au ajuns la pământ necultivat. Câtă vreme călăreții înaintară prin holde, falanga îi urma. Dar abia ieșiră de pe ogoare, Alexandru duse cavaleria la aripa stângă, iar lui Nicanor îi porunci să ducă falanga în formație pătrată. Geții nu ținură piept nici măcar primului atac al cavaleriei. Ei rămaseră uimiți de îndrăzneala cu care într-o singură noapte trecuseră atât de ușor cel mai mare dintre fluvii, Istrul, fără să facă pod la locul de trecere. Îi mai înspăimânta și desimea de nestrăbătut a falangei și puternicul atac dat de călăreți. Mai întâi ei fugiră spre un oraș, care se afla la o depărtare de o parasangă (aprox. 5500 m, n.a.) de Istru. Când văzură că, lăsând în frunte pe călăreți, Alexandru duce în grabă falanga de-a lungul fluviului, pentru ca nu cumva pedestrașii să fie încercuiți de geții care stau la pândă, geții părăsiră și orașul, care nu era bine întărit. Își luară femeile și copiii pe cai, cât puteau duce caii. Ei se retraseră cât putură mai departe de fluviu, prin locuri singuratice. Alexandru cuceri orașul și luă toată prada pe care o lăseseră geții.